

ANNA SŁOWIKOWSKA

Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
„ZADANIE NAUCZYCIELSKIE KOŚCIOŁA
WOBEC NOWYCH WYZWAŃ”
Łomża, 7-9 września 2015

Zadanie nauczycielskie Kościoła (*de Ecclesiae munere docendi*) znajduje się w centrum działalności Kościoła. Jest podstawowym zadaniem, jakie Jego Założyciel – Jezus Chrystus – pozostawił do zrealizowania misji Kościoła, czyli zbawienia dusz. Powiedział: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody” (Mt 28,19). Jest to zatem pierwszorzędny nakaz dany uczniom, świadczący o tym, że to zadanie jest pierwsze ze wszystkich. Pozostałe, tj. uświęcanie i kierowanie Ludem Bożym, nie będą mogły być wykonywane, jeśli nie będzie kogo uświęcać i kim kierować. Ze względu na powszechny, bo dotyczący wszystkich ludzi, obowiązek poszukiwania prawdy (kan. 748 § 1), prawdę o Bogu i Jego Kościele trzeba ludziom nieustannie głosić. Nakaz ten jest niezmienny. Zmieniają się jednak okoliczności czasu i miejsca, w których Kościołowi nie wolno się zagubić. Na podstawie swojego *sensus Ecclesiae* ma on być niejako przed tymi okolicznościami, aby w porę je rozpoznał i powiedział, co jest Boże, a co pochodzi tylko od złego ducha tego świata. Stąd też nieprzypadkowa była problematyka międzynarodowej konferencji naukowej pt. „Zadanie nauczycielskie Kościoła wobec nowych wyzwań”, która odbyła się w dniach 7-9 września 2015 r. w Centrum Kultury przy Szkołach Katolickich w Łomży. Organizatorami konferencji byli: Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Kuria Diecezjalna i Sąd Biskupi w Łomży, Wydział Nauk

Prawnych Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL.

Rozpoczęcia konferencji dokonał ks. dr Ireneusz Borawski, oficjał Sądu Biskupiego w Łomży. Poprosił o otwarcie obrad bp. dr. Janusza Stepnowskiego (pasterza diecezji łomżyńskiej) i ks. prof. dr. hab. Józefa Krukowskiego (prezesa SKP). Bp Stepnowski powitał gości, w tym biskupów sąsiednich diecezji. Zauważył, że miejscem corocznych spotkań kanonistów są stolice polskich diecezji. Dla diecezji łomżyńskiej jest to szczególne wyróżnienie, że w 90. rocznicę swojego powstania może gościć tylu specjalistów prawa kanonicznego. Odnosząc się do problematyki obrad, biskup wskazał pragnienie Boga, jakim jest zbawienie wszystkich ludzi przez poznanie prawdy. Słowa powitania skierował także prof. Krukowski. Ogłosił, że „Łomża jest dzisiaj stolicą nauki prawa kanonicznego w Polsce”. Następnie przedstawił prelegentów, przewodniczących sesji i gości. W imieniu Zarządu SKP dokonał aktu wręczenia bp. J. Stepnowskiemu dyplomu członka honorowego Stowarzyszenia. Z kolei ks. dr hab. Mirosław Sitarz, prof. KUL (członek Zarządu SKP, Sekretarz Generalny TN KUL i kierownik Katedry Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL), odczytał listy, jakie z okazji konferencji nadesłali: kard. Zenon Grocholewski (emerytowany Prefekt Kongregacji Edukacji Katolickiej), kard. Henryk Gulbinowicz (arcybiskup senior archidiecezji wrocławskiej), abp Celestino Migliore (Nuncjusz Apostolski w Polsce), abp Mieczysław Mokrzycki (metropolita lwowski), bp Artur Miziński (Sekretarz Generalny Konferencji Episkopatu Polski), bp Krzysztof Nitkiewicz (biskup diecezji sandomierskiej), bp Andrzej Dziuba (biskup diecezji łowickiej), bp Józef Guzdek (biskup połowy Wojska Polskiego), bp Tadeusz Pikus (biskup diecezji drohiczyńskiej).

Pierwszej sesji, w której wygłoszone zostały dwa referaty, przewodniczył bp Tadeusz Bronakowski (biskup pomocniczy diecezji łomżyńskiej). Referat pt. „Świat współczesny jako adresat misji nauczycielskiej Kościoła” wygłosił ks. prof. dr hab. Janusz Mariański (KUL). Profesor omówił pięć rodzajów społeczeństw: 1) pluralistyczne; 2) ryzyka; 3) indywidualistyczne; 4) zdeorientowane i 5) bez wartości i norm. Zauważył, że Kościół musi wychodzić naprzeciw duchowym i moralnym potrzebom wiernych. Wskazał na potrzebę niedeklaratywnej akceptacji pewnych wartości, ale na konieczność ich przestrzegania. Wobec kryzysu wychowania Kościół nie może być postrzegany jako przedsiębiorca czy usługodawca.

Prof. Krukowski przedstawił wykład pt. „Natura i przedmiot misji nauczycielskiej Kościoła”. Prelegent wyjaśnił, że przedstawienie tego zagadnienia wymaga uwzględnienia relacji państwo–Kościół. Analiza materiału źródłowego: Soboru

Watykańskiego I i II, Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., wypowiedzi papieża posoborowych i dokumentów Kurii Rzymskiej, stanowi podstawę do wyjaśnienia natury i przedmiotu misji nauczycielskiej Kościoła. Ze względu na swoją naturę Kościół jest instytucją nadprzyrodzoną, zbudowaną hierarchicznie, która zawiera pierwiastki Boskie i ludzkie. Ma do wypełnienia jedną misję, która obejmuje trzy zadania, zwane również funkcjami. Pierwszym z nich jest nauczanie, które sprawuje cały Kościół jako Lud Boży. To on otrzymał dary Prawdy objawionej i ze względu na to, w jaki sposób przekaże je światu, ponosi odpowiedzialność powszechną i urzędową.

Po wysłuchaniu prelekcji uczestnicy konferencji mogli zabrać głos w dyskusji. Dr Jolanta Łodzińska (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) poprosiła prof. Mariańskiego o ustosunkowanie się do sekularyzacji i desekularyzacji. Profesor powiedział, że celowo pominął ten wątek w wystąpieniu będąc świadomym tego, że nie wszystko da się przekazać w referacie. Mówiąc o megatrendach we współczesnym świecie trzeba pamiętać, że nie oznaczają one tego, iż wszyscy ludzie są zlaicyzowani. Co trzeci Europejczyk w dalszym ciągu uważa, że są w życiu stałe zasady, których należy się trzymać. Współcześnie istnieje również przekonanie o tym, że procesy sekularyzacyjne wcale nie są przeznaczeniem. Sekularyzacja Europejczyków była ich wyborem. Dlatego mimo tych megatrendów istnieje nadzieja, że Kościół będzie miał możliwość stawiania wobec nowych wyzwań.

Następnie głos zabrał ks. prof. dr hab. Józef Krzywda (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie). Zauważył, że takie gremia, jak zebrane na tym zjeździe, są zorientowane w tych wszystkich zagadnieniach. Co jednak zrobić z większością: z wiernymi, z narodem, z tymi, którzy są siłą moralną, ale nie są zorientowani w tym, o czym tutaj jest mowa? Profesor jest świadomy tego, iż istnieją środki społecznego przekazu, ale z drugiej strony jest również świadomy tego, jak one funkcjonują. Co zrobić, aby ludzie przyjęli Prawdę i byli Jej świadomi? W tej chwili ich znajomość palących problemów jest nikła lub zerowa. Ogromne spuściznienie w tym zakresie niósł komunizm. Aktualnie panuje liberalizm i jest jeszcze gorzej, gdyż „media rozmiękczają umysł”. Profesor zapytał: czy konferencja biskupów nie powinna bardziej odważnie nawiązywać dialogu z ludźmi? Do tego zagadnienia odniósł się także prof. Krukowski. Opowiedział się za aktywizacją mediów i rodzin. Wskazał, że Kościół musi położyć większy akcent na ogromny wpływ mediów. Z kolei biskupi mogą stanowić prawo. Mają do tego celu swoich doradców, lecz niestety nie korzystają z pomocy specjalistów w danej dziedzinie, tylko z pomocy tych, którzy im schlebiają. Profesor wezwał

Episkopat Polski do odwagi. Wyjaśnił, że jeśli się przyjmuje sakrę biskupią, to trzeba też mieć odwagę głosić Ewangelię. Problem ten kontynuował także bp Marian Buczek (biskup senior diecezji charkowsko-zaporoskiej). Zaapelował do kapłanów, aby nie bali się powiedzieć swoim biskupom całej prawdy, zaś biskupów wezwał do tego, aby kazania głosili, nie zaś czytali, bo wtedy nikt ich nie słucha.

Drugiej sesji przewodniczył ks. dr hab. Piotr Stanisław, prof. KUL (Dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL). Referat pt. „Konferencja Biskupów Białorusi wobec nowych wyzwań” zaprezentował bp Antoni Dziemianko (biskup diecezji pińskiej). W wystąpieniu wskazał na bardzo specyficzne wyzwania, przed jakimi stoi konferencja biskupów na Białorusi. Rozpoczął od kwestii wyznaniowości, podkreślając, że przodującym wyznaniem jest prawosławie, a jedynie na 15-20% terenu Białorusi są wierni katolicy. Główne zadania na Białorusi – w ocenie hierarchy – stanowią katastrofy ekologiczne i technogenne oraz problem z alkoholizmem, gdyż rocznie na jednego dorosłego mieszkańca Białorusi przypada 13 litrów czystego spirytusu. Konferencja biskupów na Białorusi funkcjonuje 15 lat. Biskupi piszą listy pasterskie, organizują pomoc AA, zajmują się przesiedleńcami, pracują z ludźmi w czasie tzw. wędrówki ludów, czyli migracji wewnętrznych i zewnętrznych. Aktualnie konferencja buduje dziesięć nowych miejsc kultu, aby Kościół rozwijał się w tych miejscach, w których osiedlają się młodzi ludzie.

Z kolei bp Buczek przedstawił zagadnienie pt. „Konferencja Biskupów Ukrainy wobec nowych wyzwań”. W latach dziewięćdziesiątych podstawowym wyzwaniem i jednocześnie zadaniem było tworzenie struktur duszpasterskich i zapoznanie wiernych z nauczaniem Soboru Watykańskiego II. Konferencja biskupów wydała listy pasterskie dotyczące m.in. problematyki małżeństwa, *gender*, środków społecznego przekazu i aborcji. Jeśli chodzi o przekazywanie norm moralnych, to w tej dziedzinie trzeba uczyć wiernych wszystkiego. Przeszkodą jest jednak prawosławie. Organizowane są spotkania dla młodzieży poświęcone nurtującym ją problemom moralnym czy sprawom dogmatycznym. Przez długi czas nie istniały media, za pomocą których przekazywana byłaby nauka chrześcijańska. Biskupi na Ukrainie dostrzegli ich brak, bo dzięki nim można przekazywać wiadomości mające na celu uzupełniać wiedzę i bronić wiary katolickiej. Uznali, iż łatwiej jest pokonywać trudności, gdy ma się do dyspozycji środki umożliwiające dotarcie do większej liczby wiernych.

Po wysłuchaniu obydwu referatów prof. Stanisław zauważył, że problemy, z jakimi zmagają się konferencje biskupów – Białorusi i Ukrainy – częściowo są tożsame, a częściowo odmienne. Najważniejsze jest jednak, aby podejmować

działania, dzięki którym nie będzie deptane Słowo Boże i godność człowieka. W dyskusji głos zabrał ks. dr hab. Józef Wroceński, prof. UKSW. W kontekście sytuacji Kościoła na Białorusi przypominał, że swego czasu mówiono o podjętych krokach zmierzających do zawarcia konkordatu. Czy ta kwestia w dalszym ciągu jest aktualna? Bp Dziemianko tłumaczył, że działania te trwają, jednakże już nie z takim samym nasileniem. Przeszkodą w prowadzeniu rozmów jest stanowisko strony państwowej, która wolałaby zawrzeć umowę z Kościołem partykularnym na wzór Kościoła prawosławnego, w którym egzarchat ma umowę tak z państwem, jak i z poszczególnymi ministerstwami. Oczywiście umowa ze Stolicą Apostolską dawałaby o wiele większe gwarancje Kościołowi Katolickiemu na Białorusi, ale strona państwowa nie zgadza się na to.

Następny referat, pt. „Konferencja Episkopatu Polski wobec nowych wyzwań”, wygłosił bp dr Stanisław Stefanek (biskup senior diecezji łomżyńskiej). Swoje rozważania skupił wokół zagadnienia małżeństwa i rodziny. Wyjaśnił wkład, jaki w tę problematykę wniósł Krajowy Ośrodek Duszpasterstwa Rodzin funkcjonujący przy KEP. Efektem jego pracy są przede wszystkim takie dokumenty, jak: *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* (2003), czy *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie* (2009). Ponadto bardzo istotne jest, aby naukę Kościoła o rodzinie wdrażać do studiów akademickich. W tym kontekście omówił działalność Instytutu Studiów nad Rodziną działającego na UKSW, który – jak zauważył prelegent – faktycznie już nie funkcjonuje. Jest wielu profesorów, którzy nie widzą potrzeby takich studiów, a będąc członkami senatu akademickiego blokują ich funkcjonowanie. Jako najpilniejsze zadanie bp Stefanek wskazał stawianie czoła procesowi sekularyzacji. Ostateczną przyczyną tego procesu jest brak wiary. W tym właśnie tkwi znaczenie nowej ewangelizacji: ma zwoływać słuchacza i formować go, dlatego że przejście z etapu słuchania do działania wymaga wielkiego nakładu pracy.

W dyskusji głos zabrał ks. prof. dr hab. Ryszard Sztymiler (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Wyraził zaskoczenie informacją o nieistnieniu Instytutu Nauk o Rodzinie i poprosił referenta o wyjaśnienie okoliczności z tym związanych. Natomiast drugie pytanie dotyczyło kwestii przygotowania do małżeństwa. Profesor pytał o to z perspektywy tego, co wielokrotnie dzieje się później, kiedy wierni wnoszą skargi powodowe do sądu biskupiego o stwierdzenie nieważności małżeństwa przez nich zawartego. Odpowiadając na pierwsze pytanie, bp Stefanek wyjaśnił, iż z punktu widzenia prawa mógłby sobie zaprzeczyć, ponieważ Instytut dalej działa, i to nawet w formie Wydziału. Ponadto realizowane są w nim dobre projekty. Jego wypowiedź dotyczyła jednak specyfiki

Instytutu Studiów nad Rodziną. Zmiany, jakie następują, dzieją się z mocy prawa. Instytut działa na uczelni państwowej. Obowiązuje na niej minimum programowe i tylko ono jest realizowane. Instytut więc nie spełnia celów, do których został powołany. Drugą, poruszoną przez prof. Szychmilera, kwestię biskup odniósł do obowiązków biskupów i odpowiednich kapłanów. Na nich ciąży obowiązek stworzenia właściwego programu duszpasterskiego dla narzeczonych, dla rodzin, dla przygotowania do sakramentów w parafiach. Narzeczeni nie zgłaszają się do Profesora i nie czytają jego książek o małżeństwie. Profesor, mając wyrobioną już taką pozycję, może inspirować tylko z poważną nauką. Natomiast troska o przygotowanie do małżeństwa powinna zejść na wiele niższy poziom, którym jest rodzina i parafia.

Trzecią sesję poprowadził ks. dr hab. Andrzej Pastwa, prof. UŚ. Wygłoszone w niej zostały trzy referaty. Pierwszy z prelegentów, ks. dr hab. Piotr Ryguła, prof. UKSW, przedstawił wykład pt. „Konferencja Biskupów Hiszpanii wobec nowych wyzwań”. We wstępie zauważył, że problemy dotyczące Kościoła w Hiszpanii są zupełnie inne niż w Europie Wschodniej. Istotnymi wyzwaniami, przed jakimi stoi konferencja biskupów w Hiszpanii, są kwestie polityczne. Aktualnie Hiszpania żyje sprawami wyborów w Katalonii. Kościół w środkach społecznego przekazu angażuje się również w te sprawy, które do końca religijne nie są. Nie może jednak się w te problemy nie włączać, ponieważ we wszystkich stronach konfliktu znajdują się katolicy. Nie można ich zostawić samych sobie, ale okoliczności te trzeba pogodzić. Problemem jest również sekularyzacja, która wśród wiernych przejawia się spadkiem praktyk religijnych. Bardzo ważnym wyzwaniem jest spadek powołań. Wobec braku duchownych nie będzie mogło być realizowane zadanie nauczania w Kościele w Hiszpanii.

Następnie głos zabrał o. prof. Damián Němec (Uniwersytet w Ołomuńcu). W referacie pt. „Konferencja biskupów Czech wobec nowych wyzwań” omówił historię konferencji biskupów, wskazując, że istnieje ona od marca 1990 r. W 1993 r. nastąpił podział Czechosłowacji, a następnie dokonano oddzielenia konferencji biskupów: czeskiej i słowackiej. Prelegent wymienił listy pasterskie: o małżeństwie, o spisie wiernych. Wskazał także na listy o charakterze społecznym: o referendum w sprawie wstąpienia do Unii Europejskiej, o ochronie życia, o aborcji, o eutanazji, o bezpłodności i sztucznym zapłodnieniu. Podkreślił również szczególne znaczenie listu *Pax et bonum*, który został skierowany nie tylko do katolików, ale do wszystkich ludzi dobrej woli. Wśród problemów, z jakimi zmagają się konferencja biskupów Czech, znajdują się przede wszystkim kwestie dotyczące zrównania majątkowego, umowy konkordatowej i katechezy, która zasadniczo nauczana jest w parafiach.

Ks. dr hab. Józef Marčín (Katolicki Uniwersytet w Ružomberku) wygłosił wykład pt. „Konferencja biskupów Słowacji wobec nowych wyzwań”. Wskazał na następujące problemy: sekularyzacja, poszanowanie chrześcijańskich wartości, nauczanie i katecheza dzieci i dorosłych, rodzina, stosunek Kościoła do państwa. Zauważył, że aktywność konferencji biskupów przejawia się w wydawaniu komunikatów, które dotychczas dotyczyły m.in. spisu ludności i korzystania z prawa do sprzeciwu sumienia. Biorąc pod uwagę wymienione problemy oraz głos Kościoła na Słowacji, prof. Marčín postawił pytania: czy te środki są wystarczające; jakie jeszcze działania musi podjąć konferencja biskupów, aby sprawy te rozwiązać i przyczynić się do szerzenia wiary w Europie?

Rozpoczynając dyskusję, prof. Pastwa zauważył, że w naszym regionie konferencja biskupów Słowacji jako pierwsza zabrała głos w sprawie *gender*. Z kolei prof. Krukowski wyjaśnił, że konferencja biskupów cieszy się daleko idącą autonomią. W większości wymienione dotychczas problemy nie są spontaniczne, ale reżyserowane. Ponadto aktywność konferencji biskupów nie dotyczy wszystkich problemów. Czy w Hiszpanii konferencja biskupów podejmuje jakąś działalność? W odpowiedzi prof. Ryguła wyjaśnił, iż kluczem do przedstawienia zaproponowanego mu zagadnienia było ukazanie specyfiki, którą trudno byłoby spotkać w innym kraju. Dla Hiszpanów i katolików w Hiszpanii najważniejsze jest to, co aktualnie dzieje się w kraju. Jak na to wszystko również reaguje konferencja biskupów? Organ ten zabiera głos w sprawach niezależności Kościoła od państwa, dostępu do środków społecznego przekazu, czy emigrantów. Do dyskusji włączył się także prof. Krzywda. Wyrzucił swoje zdanie, że nie jest usatysfakcjonowany działalnością poszczególnych konferencji biskupów. Skoro biskupi w sakrze otrzymują pełnię kapłaństwa, mają nie tylko wielką autonomię, ale również spoczywa na nich ogromna odpowiedzialność za przekazywanie Chrystusowej Ewangelii. Gdy z tego nie korzystają, ich miejsce zajmują rządy i ministerstwa, które spychają katolików w cień. Według Profesora, biskupi muszą korzystać ze swojego autorytetu. W przeciwnym razie ktoś inny zajmie ich miejsce i doprowadzi społeczeństwo do zubożenia. Kwestie te wymagają podejścia zdecydowanego i odważnego. Z kolei ks. prof. dr hab. Wiesław Wenz (Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu) powiedział, że choć osobiście nie zna żadnego biskupa z Hiszpanii, to jednak ich wypowiedzi są bardzo dynamiczne i dotyczą rodziny. Konferencje biskupów – Włoch i Hiszpanii – opracowały i wydały instrukcje o przygotowaniu do małżeństwa katolików z muzułmanami. Biskupi polscy się na to nie zdobyli. Głos zabrał również ks. mgr lic. Henryk Klebs (Sąd Metropolitalny Warszawski), który zauważył, że w 2015 r. mija 50 lat od zakoń-

czenia Soboru Watykańskiego II. W tym kontekście zapytał prof. Rygułę, w jakim stopniu profesor, z którego publikacji korzystał, uwzględnił nauczanie Soboru Watykańskiego II? Ponadto laicyzacja cały czas postępuje, czy Kościół się otworzy, aby ją zatrzymać? Prof. Ryguła wyjaśnił, że posłużył się badaniami najbardziej uznanego socjologa religii w Hiszpanii, jednakże jego ostatnia publikacja nie zawiera żadnych odniesień do *Vaticanum II*. Również do prof. Ryguły pytanie skierował dr Michał Zawisłak (KUL): jakie są przykłady sekularyzacji? Profesor odpowiadając, również najpierw postawił pytanie: dlaczego Hiszpania żyje mniej takimi problemami, jak rozwody czy *gender*? Odpowiadając wyjaśnił, iż społeczeństwo hiszpańskie tak daleko odeszło od myślenia, które w naszym regionie jeszcze posiadamy, że ich to mniej niż nas interesuje i niepokoi. Sekularyzacja w Hiszpanii jest na tyle posunięta, że te problemy nie są dla nich aż tak ważne.

Następnej sesji, czwartej, przewodniczył ks. prof. Szychmiller. Referaty wygłosiło trzech prelegentów. Pierwszy głos zabrał ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski (UKSW), który dokonał streszczenia swojego wykładu nt. „Zadania uniwersytetów kościelnych i katolickich wobec nowych wyzwań”. Wyjaśnił, że do upowszechnienia idei uniwersytetów katolickich przyczynił się Sobór Watykański II w deklaracji *Gravissimum educationis*. Profesor wskazał również podstawy prawne dla funkcjonowania uniwersytetów, a następnie wymienił wyzwania, przed jakimi uniwersytety stoją: 1) muszą być uniwersytetami we wszystkich obszarach swojej aktywności (dydaktyka, badania oraz organizacja); 2) muszą dać przykład swojej wierności prawu kanonicznemu i świeckiemu, by nie wstydziły się swojej tożsamości.

W dalszej części, po uzgodnieniu zmiany programu konferencji naukowej z jej organizatorami i wolą wyrażoną przez jej uczestników, prof. Góralski przedstawił główne założenia listu motu proprio *Mitis iudex Dominus Iesus*, jaki 8 września 2015 r. promulgował papież Franciszek.

Referat pt. „Realizacja posługi nauczania podczas przygotowań do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego i uzdrowienia” wygłosił ks. prof. dr hab. Zbigniew Janczewski (UKSW). Profesor zauważył, że możliwość odłożenia chrztu jest dyspozycją stosunkowo nową w Kościele, ponieważ najpierw zawarta ona była w obrzędach chrztu, a następnie włączono ją do Kodeksu z 1983 r. Wiąże się z nią wymóg uzasadnionej nadziei wychowania dziecka po katolicku, który jest bardzo istotny. Prelegent przedstawił, jakie treści powinny zawierać katechezy przedchrzcielne i wskazał na czas ich trwania, gdyż powinny się one odbywać minimum przez miesiąc. Niestety, w Polsce niektórzy rodzice chrzczą swoje dzieci tylko ze względu na tradycję, więc do katechez i przygotowania do chrztu w aspekcie duchowym nie przykładają żadnej wagi. Profesor podniósł

również nieprawidłowości związane z udzielaniem sakramentu namaszczenia chorych osobom nieuprawnionym do jego przyjęcia. Taka praktyka często stosowana jest z okazji dnia chorych czy w czasie pielgrzymek do sanktuariów.

Ks. dr hab. Jan Krajczyński, prof. UKSW, przedstawił „Wykład nauki chrześcijańskiej o małżeństwie z uwzględnieniem potrzeb czasu”. Autor poruszył problem usiłowania zrównania z małżeństwem innych form kohabitacji. Zadanie przeciwstawiania się i niedopuszczania do tego spoczywa na całym Kościele. W tym celu Profesor wskazał środki, jakie można wykorzystać w przekazie nauki o małżeństwie: nie można ograniczyć się do jednej czy kilku tylko form przekazu – trzeba wykorzystać wszystkie, o ile są one godziwe; ich dobór powinien uwzględniać mentalność, wiek, dojrzałość, zainteresowania, percepcję, sytuację społeczną odbiorców; nie może zabraknąć środków sprawdzonych i uznanych przez Kościół, tj. wychowania w rodzinie, nauczania katechetycznego, głoszenia Słowa Bożego; trzeba uwzględniać warunki czasu: dominacja kultury obrazu, trudności w skupieniu, brak zainteresowania słowem pisanym, Internet, dialog a nie wykład. W wykładaniu nauki o małżeństwie trzeba umiejętnie posługiwać się faktami, zwłaszcza naukowymi.

W dyskusji głos zabrał m.in. ks. dr hab. Leszek Adamowicz, prof. KUL, który odniósł się do zreferowania przez prof. Góralskiego papieskiego dokumentu. Następnie ks. dr hab. Arkadiusz Domaszek, prof. UKSW, zapytał prof. Góralskiego, jak on widzi problem tożsamości uniwersytetów katolickich? Z kolei ks. prof. Sztuchmiller pogratulował prof. Janczewskiemu i prof. Krajczyńskiemu wystąpienia. Zauważył potrzebę stworzenia takiej formy działalności wykładowców prawa kanonicznego, aby profesorowie: Janczewski i Krajczyński, mogli wejść do Rady Prawnej KEP. Prof. Janczewski podziękował za słowa uznania i przyznał, iż rzeczywiście jego referat był apelem do KEP, aby opracowała instrukcję o przygotowaniu do chrztu dzieci rodziców, którzy nie żyją po chrześcijańsku. Podziękował także prof. Krajczyński i potwierdził, że postulat takiej instrukcji jest godny przemyślenia.

Ostatniej sesji przewodniczył prof. Adamowicz. Prof. Sitarz wygłosił referat pt. „Zadania mediów w realizacji misji nauczycielskiej Kościoła w Polsce”. Profesor wytłumaczył, że zadania mediów wynikają z nakazu Chrystusa. Nauka chrześcijańska zawsze powinna być wykładana z uwzględnieniem poziomu słuchaczy i właściwym rozpoznawaniem znaków czasu. Znaczącą rolę w rozwoju struktur odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu odegrała nauka Soboru Watykańskiego II. Profesor wyjaśnił, czym są media i wskazał jednocześnie, że Sobór ich nie zdefiniował. Prawodawca w Kodeksie na ich określenie po-

służył się dwoma terminami: *de instrumentis communicationis socialis* i *de media communicationis socialis*. Zadania mediów przedstawił jako różne rodzaje służby, tj. środki społecznego przekazu: 1) w służbie ludzi i kultur; 2) w służbie dialogu ze światem; 3) w służbie ludzkiej wspólnoty i postępu społecznego; 4) w służbie wspólnoty kościelnej; 5) służbie nowej ewangelizacji. Na podstawie wyróżnionych rodzajów służby sformułował dwa główne zadania mediów: promocję godności osoby ludzkiej stworzonej na obraz i podobieństwo Boże oraz misję przekazywania prawdy. Wystąpienie zakończył słowami św. Maksymiliana Kolbe – patrona mediów katolickich w Polsce.

Referat pt. „Podstawy realizacji misji nauczycielskiej Kościoła w prawie III Rzeczypospolitej” wygłosił dr M. Zawisłak. Jako pierwszorzędną podstawę tej misji wskazał godność człowieka. Zauważył, że godność znajduje się również w prawie europejskim. Odniesienia do niej zawiera Karta Praw Podstawowych. Podstawą aksjologiczną misji nauczycielskiej jest wolność religijna. W polskim porządku prawnym należy ją rozumieć w kontekście wolności sumienia i religii. Prelegent podkreślił, że każda wspólnota religijna ma swobodę działania wolną od ingerencji państwa. Stąd też nawiązał do klauzuli sumienia, tłumacząc, iż prawo Kościoła do zabrania głosu w tej sprawie wynikało z realizacji przez niego misji nauczycielskiej, które ma zagwarantowane poprzez zasadę autonomii i niezależności. Z tej zasady wynika również prawo do zachowania autorytetu przez hierarchię i zabierania głosu w obronie ładu moralnego. Dlatego przedstawił kasus abp. Józefa Michalika, choć wobec którego powództwo zostało oddalone, to jednak jego autorytet i misja nauczycielska, którą wykonywał, zostały zachwiane.

Po wysłuchaniu referatów przewodniczący sesji otworzył dyskusję. Prof. Góralski zapytał: czy bezstronność światopoglądowa z art. 25 ust. 2 Konstytucji nie oznacza tego, że urzędnik publiczny, podejmując decyzję, nie powinien kierować się odnośnymi przepisami prawa państwowego z zachowaniem klauzuli sumienia? Ponadto uważam, że w odniesieniu do Polski nie można mówić o państwie świeckim, gdyż jest to niewłaściwe. W odpowiedzi dr Zawisłak stwierdził, iż życzyłyby sobie, aby elity polityczne były w pełni świadome roli Ewangelii w życiu człowieka. Z kolei prof. Krukowski wyjaśnił, iż Polska jest państwem świeckim, ale w wersji pozytywnej, a nie negatywnej, jak we Francji. Następnie głos zabrał prof. Domaszek. W kontekście wystąpienia prof. Sitarza zauważył, że współczesny człowiek jest zainteresowany trzema ekranami (telewizor, komputer, telefon). W związku z tym poprosił Profesora o przybliżenie zagadnienia realizacji misji nauczycielskiej ze względu na ten trzeci ekran, tj. telefon komórkowy. Prof. Sitarz wyjaśnił, że czerpanie wiadomości za pomocą telefonu komórkowego

jest jednocześnie bardzo pomocne i stanowi też duże zagrożenie. Kto autoryzuje te treści, np. rekolekcje? Profesor przyznał, że nie spotkał się z żadnym programem duszpasterskim, który byłby dedykowany tylko na telefon komórkowy. Natomiast prof. Adamowicz dopowiedział, że są już aplikacje dla konkretnych parafii. W dyskusji wziął udział również prof. Krzywda. Podziękował za referaty. Zapytał, który ze środków społecznego przekazu jest najsilniejszy? Badania pokazują, że 60% Polaków nie przeczytało w ciągu roku ani jednej książki. W jego opinii najbardziej oddziałuje telewizja. Najsilniejszym słowem przekazu jest słowo żywe. Duża część społeczeństwa nie uczęszcza do kościoła. Jak więc do nich dotrzeć? Czy jest dla nas możliwość obecności w telewizji państwowej? Profesor zauważył, że ta konferencja pokazała problemy do przedyskutowania na następnym zjeździe kanonistów, na którym być może trzeba będzie rozważyć relacje Kościół–państwo. Problem jest także z definiowaniem pojęć, bo również na tej sali nie ma zgodności. Jeśli nie wypracujemy ostrych pojęć, to w jaki sposób można prowadzić dyskusję? W odpowiedzi prof. Sitarz wyjaśnił, że wiara rodzi się przede wszystkim ze słuchania, a nie z oglądania. Aktualnie lansowany jest pogląd, że jeśli czegoś nie ma w mediach, to nie istnieje. Ponadto, przeciętny wierny nie korzysta ze schematyzmu diecezjalnego, tylko z Internetu. Powołując się na dane zaczerpnięte z czasopisma „Cywilizacja”, Profesor podał, że w ciągu ostatnich 10 lat czytelnictwo spadło z 40 do 60%, tzn. że 60% społeczeństwa nie przeczytało żadnej książki w ciągu roku. Ponadto z zaniepokojeniem przyznał, że duchowni w żaden sposób nie są przygotowani do pracy za pośrednictwem środków społecznego przekazu, jak więc wobec nowych wyzwań mają realizować zadanie nauczania?

Podsumowania obrad dokonał prof. Krukowski, dziękując prelegentom, przewodniczącym sesji i wszystkim osobom, które wzięły udział w dyskusjach, za zainteresowanie tematem misji nauczycielskiej Kościoła. Podziękował również gospodarzom za gościnę. Słowa wdzięczności skierował także prof. Góralski. Konferencję zamknął bp Stepnowski, który podziękował za bogactwo intelektualne, jakiego Łomża w tych dniach mogła doświadczyć.